

Obrzędowość pogrzebowa populacji schyłku epoki brązu i wczesnej epoki żelaza była przedmiotem licznych badań. Można założyć, że przemiany kulturowe czy klimatyczne mogły mieć wpływ na kształtowanie nowych mechanizmów adaptacyjnych populacji, a tym samym wpływać na przeobrażanie się obrzędów. Podejmowane próby rekonstrukcji społeczności tego okresu opierają się przede wszystkim na kulturze materialnej (np. przedmioty metalowe czy ceramiczne). Jednak obrzędowość pogrzebowa była dużo bardziej złożona, a podstawową rolę odgrywały w niej czynniki społeczne, duchowe, symboliczne czy ideologiczne. Pełniejsze jej opisanie i wyjaśnienie powinno w szerszym stopniu uwzględniać stan refleksji teoretycznej nad zagadnieniem, jak również wykorzystywać nowe dane uzyskiwane wraz z poszerzaniem wachlarza metod czy nowych odkryć. Przez lata badań archeologicznych przebadano dziesiątki tysięcy (???) grobów kultur pól popielnicowych, co jednak nie przyczyniło się dotąd do wyjaśnienia wielu kwestii dotyczących ich funkcjonowania. Może to także wskazywać, że nie ilość danych jest tu kluczowa, a sposób podejścia czy też możliwości badawcze, w tym opierające się na nowych metodach związanych m.in. z rozwojem nauk przyrodniczych i bioarcheologii.

Przyjmuje się, że dla badanego okresu chronologicznego istniał już stabilny typ gospodarki rolno-hodowlanej, który sprzyjał przyrostowi demograficznemu i polepszaniu się kondycji biologicznej populacji. Jednak te elementy w dłuższej perspektywie trwania populacji mogą też wpływać na zachwianie jej stabilnego rozwoju poprzez rozprzestrzenianie się chorób zakaźnych czy nawet pojawienie się chorób odzwierzęcych. Paleoklimatolodzy dla tego czasu w pradziejach odnotowują pogorszenie się warunków pogodowych, które miały niebagatelny wpływ na zmianę szaty roślinnej, a w aspekcie populacyjnym prawdopodobnie odbiły się na pogorszeniu stanu kondycji biologicznej ludności.

Przyrost demograficzny mógł sprzyjać wzrostowi mobilności grup ludności i przemieszczania się ich na nowe tereny. Z jednej strony istnienie cmentarzysk funkcjonujących przez setki lat, oparte o klasyczną chronologię wskazuje na zachowanie ciągłości ich użytkowania i stabilizację osadniczą, dodatkowo dokumentowaną przez stabilne i trwałe formy osiedli. Z drugiej pojawiają się coraz liczniejsze informacje o mobilności w tym czasie (np. badania dziewczyny z Egtved, czy uczestników bitwy nad rzeką Tollense na terenie dzisiejszych Niemiec). Obserwuje się także niewielkie zróżnicowanie w obrzędowości pogrzebowej, a zespoły grobowe do końca epoki brązu mają egalitarny charakter. Ze względu na ciałopalny obrządek pogrzebowy, brakuje danych potwierdzających zachowanie ciągłości populacyjnej. Wpływ kremacji, której poddawani byli zmarli, uniemożliwia badaczom zastosowanie badań paleogenetycznych, ponieważ substancje organiczne, w tym DNA, uległy całkowitemu wypaleniu. Mimo to, możliwe do wykonania są analizy akumulowanych w kościach izotopów strontu, na podstawie których ocenia się migracje populacji czy pojedynczych osób.

Projekt ma na celu weryfikację hipotezy o wpływie transformacji mechanizmów adaptacyjnych na przemianę obrządku pogrzebowego w oparciu o badania bioarcheologiczne, obejmujące ocenę lokalności/nielokalności osobniczej, kondycję biologiczną populacji i analiz paleodemograficznych.

Realizacja projektu oparta zostanie na trzech głównych płaszczyznach badawczych: (1) nieinwazyjnej, (2) eksploracyjnej i (3) analityczno-interpretacyjnej. Podjęte badania będą realizowane przy użyciu metod z zakresu rentgenodiagnostyki (CT) oraz specjalistycznych metod bioarcheologicznych. Zamknięte środowisko naczyń z grobów ciałopalnych (urny i naczynia przystawne) stanie się obiektem analiz na poziomie mikroskali wykopaliskowej, a uzyskane dane pozwolą na metodyczną eksplorację i pobranie niewielkich prób do badań inwazyjnych. Badania bioarcheologiczne obejmą swym zakresem analizy materiałów organicznych, w tym analizy z zakresu antropologii fizycznej, archeozoologii i archeobotaniki, analizy mikromorfologiczne wypełnisk naczyń oraz badania izotopowe w kierunku ustalenia lokalności/nielokalności poszczególnych osobników ($^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$). Nieodzownym elementem podjętych działań będzie weryfikacja wpływu procesu kremacji i warunków tafonomicznych na strukturę kości pod kątem wykluczenia zmian o charakterze pseudopatologicznym (analizy SEM). Dopełnieniem badań będzie obserwacja skali występowania w naczyniach pseudomorf tkanin w postaci tzw. inkrustacji erozyjnej oraz specjalistyczne analizy negatywów nici i włókien. Celem lepszego usytuowania znalezisk grobowych na osi czasu, wykonane zostaną także datowania radiowęglowe (AMS ^{14}C).

Koncepcja planowanych badań bioarcheologicznych i radiologicznych oparta zostanie na analizach ciałopalnych materiałów osteologicznych pochodzących głównie z cmentarzysk okolic Wrocławia i Ostrowa Wielkopolskiego.